

Zákony války —

— základ vědeckého velení

Velení je složitý a mnohostranný proces. Můžeme v něm vidět dva hlavní aspekty, dva typy činnosti

— myšlenkový postup velitelů, důstojníků a orgánů velení spojený s poznáním bojové situace, zpracováním rozhodnutí a plánováním bojové činnosti;

— praktickou organizátorskou práci, která směřuje k realizaci přijatého rozhodnutí, zabezpečení splnění bojového úkolu jak ve speciálně vojenském, vojenskotechnickém, tak i v ideologickém a morálně psychologickém směru.

Základ celého procesu velení tvoří rozhodnutí velitele. Proto charakter velení v celku do značné míry závisí na úrovni poznání a plánování bojové činnosti. Tato úroveň může být intuitivně empirická nebo vědecká, v závislosti na charakteru znalostí a metod, charakteru práce a technických prostředků, které používají velitelé a štáby v procesu zpracování rozhodnutí.

Vznik masových armád a jejich všestranná motorizace ve 20. století, narůstání rozměrů a složitosti vojenské činnosti, změny ve složení vojsk a charakteru vojenské činnosti měly za následek zvětšení podílu vědeckých poznatků a vědeckých metod ve velení. Nezbytnost vědeckého velení zvláště vystupuje do popředí v souvislosti s probíhající vědeckotechnickou revolucí.

Výchozí zásady o nezbytnosti a podstatě vědeckého řízení socialistické společnosti a jeho ozbrojených sil formuloval V. I. Lenin. Již v prvních dnech sovětské moci zdůrazňoval, že s vítězstvím revoluce je nutné organizovat „práci tak, aby skutečně stála na výši soudobé vědy a dávala nám všechny její dosažené výsledky“.

Nezbytnými předpoklady vědeckého řízení V. I. Lenin nazýval kompetentnost v té oblasti, v níž se uskutečňuje řízení, a vědecké znalosti širokého rozsahu. Napsal: „Abychom mohli řídit, musíme být kompetentními, musíme plně a přesně znát všechny podmínky výroby, musíme plně a přesně znát všechny podmínky výroby, musíme znát techniku této výroby na její soudobé úrovni, musíme mít určité vědecké vzdělání“. Kromě toho pro vědecké řízení je nezbytné chápat podstatu samotného procesu řízení, rozvoj vědy o řízení a její ovládnutí všemi vedoucími kádry.

Na čem závisí skutečně vědecká úroveň znalostí a metod používaných v řízení? Co charakterizuje a zabezpečuje hluboké chápání současnosti, správné zhodnocení minulosti a efektivní předvídání budoucnosti?

Vědu představuje systém rozvíjejících se znalostí, které zobecněně odrážejí nejpodstatnější stránky a vztahy objektu, jsou to znalosti získané a uspořádané s použi-

tím určitých metod, vyjádřené v přesných pojmech a ověřené společensko-historickou praxí. Je nutné zdůraznit, že určitou sumu znalostí stanoví věda, odráží-li objektivní zákony, přesně je formuluje a uvádí do jednotného systému; určitý souhrn dílčích poznání může si dělat nárok na status metody, jestliže ztělesňuje v sobě zákony pohybu objektu, jeho vnitřní logiku. Objasnění současných jevů, správné zhodnocení jejich historické minulosti a zdůvodnění předvídání budoucnosti není možné bez poznání a efektivního využití zákonů objektivního světa. Takovým způsobem, znalost obecných, nezbytných a podstatných vztahů — zákonů, metodologicky a metodicky správné využívání těchto znalostí v konkrétně vzniklé situaci vytvářejí obecný základ vědeckého řízení v libovolné sféře.

Na základě toho můžeme vyvodit tento závěr: Podstata vědeckého řízení tkví v tom, aby přijímalo a uvádělo do života rozhodnutí se znalostí věci, s využitím nejnovějších poznatků přírodních a technických, společenských a logickomatematických věd, tzn.:

— na základě znalostí zákonů objektivního světa a zákonů samotného procesu řízení;

— na základě prověřené informace o konkrétně vzniklé situaci;

— s využitím systému vědeckých metod, které umožňují aplikovat nahromaděné znalosti na konkrétní situaci, správně ji zhodnotit, udělat zdůvodněnou předpověď a zpracovat plán činnosti, blízký optimálnímu.

Specifika zákonů války jako regulátorů řídicí činnosti

V sovětské vojenské literatuře se pokoušeli nejméně jednou autoři o to odhalit a zformulovat nejdůležitější zákony války, které charakterizují její původ, vzájemný vztah v ní působících činitelů, jejich vliv na průběh a výsledek ozbrojeného zápasu. I když většina autorů měla různé přístupy a konkrétní formulace, přesto jejich většina přiznává, že nejzákladnější úlohu hrají např. takovéto závislosti:

— politický obsah války určuje charakter vojenských činností v ní;

— existující systém výzbroje a techniky a kvalita početního stavu ozbrojených sil určují formy a způsoby vedení ozbrojeného zápasu;

— průběh a výsledek války závisí na vzájemném vztahu vojenské síly (materiálních a duchovních sil) válčících států;

— průběh a výsledek bojové činnosti závisí na změně stavu a vzájemného vztahu bojové síly protistojících stran.

Tyto obecné zásady jsou plně použitelné pro sféru velení. Těžiště položené na marxisticko-leninské teorii, na učení o válce a armádě, na vojenské vědě, na určité a jasné závěry řady jiných společenských, přírodních, technických a logickomatematických věd, na objektivní zákony, které odrážejí — to je výchozí základ vědeckého velení.

Vědecké velení je nemyslitelné bez vysoké operativnosti a přesnosti zhodnocení vzniklých změn konkrétní bojové situace. Žádné teoretické znalosti nejsou nic platné, nemá-li velitel k dispozici takový druh informací. Využívání výsledků soudobé vědy a techniky ke zvýšení operativnosti a úplnosti sběru, předání — přijím, přeměnění a přehledného zobrazení těchto informací — je jedním z nejdůležitějších ukazatelů vědecké úrovně velení.

Vědecké velení je konečně charakterizováno používáním souhrnu přesně zdůvodněných metod a optimalizace rozhodnutí. Účinně velet v soudobé válce může jen velitel, který ovládá dialektickou metodu myšlení, zná obecné vědecké poznatky, metody poznání, a osvojil si speciální empirické a teoretické, kvalitativní a kvantitativní zásady optimalizace rozhodnutí.

Analýza předpokladů a podstaty vědeckého velení ukazuje, že získané vojenské znalosti a rovněž používané metody mají jednotný objektivní základ — zákony materiálního světa. Vlastní význam v takovéto specifické sféře jako je velení, mají všechny zákony války. Jejich hlubší znalost a správné využívání mají rozhodující úlohu.

Tyto závislosti ovšem nevyčerpávají všechny složité vztahy a faktory objektivního a subjektivního druhu, které mají vliv na charakter a způsoby, na rozvoj a výsledky vojenské činnosti. Proto ve vojenské literatuře nazývají se i ostatní zákonitě spojitosti jak obecné, tak i dílčího charakteru, které odrážejí různé stránky vojenské činnosti a války v celku.

Cílem tohoto článku je zkoumat předpoklady a cesty využití již známých zákonitých závislostí, ale v principu libovolných obecných a specifických zákonů války v praxi velení, v procesu rozpracování a zdůvodnění rozhodnutí. Vojenští teoretikové a praktikové, kteří uznávají existenci objektivních zákonů války, nezbytnost jejich poznání a kteří používají ty nebo jiné jejich formulace, téměř jednoduše zdůrazňují toto: podstata hlavních zákonů známých ve vojenské vědě je dostatečně prostá, není těžké jí pochopit;

ovšem použití těchto zákonů k dosažení vítězství je neobyčejně složité a nejsou vždy jasné způsoby, které vedou od znalosti zákona k efektivnímu působení. To je také důvod proto, že činnost při velení bude vždy oblastí umění, ve kterém vzájemně působí dovednost a vůle, logika a intuice, kombinace a riskování.

Průběh a výsledek ozbrojeného zápasu v podstatě závisí na poměru sil (bojové síle) protistojících stran. Z toho můžeme vyvodit závěr, že musíme být silnější než protivník, v krajním případě na nejdůležitějším místě a v potřebném okamžiku. Co máme zahrnovat do pojetí bojové síly, jak počítat reálný poměr sil, jak určit dobu a místo, způsob činnosti, aby poměr sil byl zachován nebo byl změněn ve prospěch vlastních vojsk — to jsou otázky, na které můžeme těžko najít přímou a jednoznačnou odpověď.

Abychom mohli určit podmínky, cesty a způsoby využití zákonů války v zájmu velení, musíme vzít v úvahu jejich specifiku jako objektivních vztahů a jako zásad vojenské vědy.

Tuto specifiku charakterizují tyto okolnosti:

1. Zákony války jsou objektivní vztahy, které vznikají nezávisle na poznání a vůli lidí. Kromě toho, i když nepoznané, působí živelně jako slepá síla, určují průběh událostí. Tak jako ostatní sociální zákony (na rozdíl od přírodních zákonů), neexistují mimo společnost, ale projevují se jen přes poznávací činnost lidí. Zejména lidé vytvářejí podmínky, v nichž začínají a končí svou činnost objektivní zákony války. Subjektivní faktor hraje podstatnou úlohu při jejich stanovení a charakteru jejich projevu.

2. Složitost a mnohostrannost jevů války, vliv na vývoj množství objektivních a subjektivních faktorů, významná úloha nahodilosti (nejen opakujících se, statisticky zachycených, ale i individuálních neopakovatelných) podstatně působí na formu projevu objektivních zákonů války. Vyjadřují se vně ne jako jednoznačné závislosti, které přesně určují přechod těch nebo jiných událostí, ale jako vztahy kvazistatického charakteru, jako tendence, které v konkrétních případech mohou být realizovány jen s určitou pravděpodobností. Např. vznik systému raketových jaderných zbraní neznamená, že ve všech případech budeme používat jen způsoby činnosti, které podmiňují zejména tyto zbraně. Dosažené převahy bojové síly na některém směru činnosti nevylučuje to, že útok z celé řady důvodů nebude pokračovat a vojska budou přecházet do obrany

atd. Tuto skutečnost nemůžeme nebrat v úvahu při předvídání, při řešení konkrétních úkolů velení.

3. Zákony války jako kompaktního jevu působí stejně pro obě protistojící strany, a proto nemohou být „zákony války“ pro jednu z nich. Každá strana jich může využívat více nebo méně účinně ke splnění všech cílů; to také závisí na subjektivních momentech — na uvědoměném a aktivním charakteru činnosti bojujících vojsk a na kvalitě velení. Uvedené zvláštnosti objektivních zákonů války určují tu formu, v níž jsou vyjádřeny nebo mohou být vyjádřeny ve vojenské vědě. Zákony vědy na rozdíl od intuitivně empirických chápání zákonitostí představují přesné formulace, v nichž jsou zakotveny

— prvky, které jsou ve vzájemné souvislosti;

— charakter vztahů mezi prvky (vznik, existence, podmíněnost, rovnost, analogie, vzájemné nebo jednostranné určení atd.);

— typ a usměrnění změn těchto vztahů, tj. dynamika závislosti.

Formulace, které nezahrnují všechny tyto prvky, zejména poslední, můžeme hodnotit jako pojmenný zákon, ale ne jako jeho plnou zásadu.

Formulace zákonů války uvedené v naší literatuře, v mnoha případech jasně ukazují, jak a čím jsou určeny, ale neobjasňují, jak jsou určovány jedny prvky druhými, jaká je dynamika závislosti mezi nimi. Pro praktické využití poznání zákonů při plnění úkolů velení je nedostatečné znát, že existují závislosti forem a způsobů ozbrojeného zápasu na vlastnostech zbraní a vojenské techniky, ale je nutné kromě toho stanovit samotnou tendenci forem a způsobů boje v závislosti na změnách systému zbraní. Přesně tak je nedostatečné říci, že průběh a výsledek bojové činnosti jsou určovány vztahem bojové síly stran; nezbytné je ještě určit tendenci dynamiky bojové činnosti v závislosti na dynamice poměru sil atd.

Všechny komponenty tvořící obsah zákona mají kvalitativní a kvantitativní přeznání. Zákony vědy musí ideálně vyjadřovat jak kvalitativní, tak i kvantitativní aspekt odražených závislostí. Dosahujeme toho ve mnoha případech a zákon nabývá podobu matematického vzorce, v němž prvky, vztahy mezi nimi a tendence změn těchto vztahů jsou vyjádřeny ve formě matematické symboliky.

V podstatě, teoreticky, taková možnost není ničím omezena; ovšem prakticky vyjadřovat zákon v podobě matematického vzorce se vždycky nepodaří v důsledku složitosti objektů, nedostatečné hloubky a

všestrannosti jejich poznání, nedokonalosti matematického aparátu atd. Ne každá, dokonce i dílčí zákonitost může být lehce vyjádřena v kvantitativní podobě. Zvláště charakteristické je to u zákonů velkého stupně obecnosti, částečně u zákonů sociální skutečnosti, včetně zákonů války.

I když jsou vztahy pravděpodobnosti, kvazistatistického charakteru, zákony války ne vždy mohou být vyjádřeny prostředky teorie pravděpodobnosti a matematické statistiky. Nejobecnější zákonitosti, které charakterizují válku jako kompaktní jev, můžeme říci zákony první důležitosti, mají dnes jen kvalitativní formulace. Jejich kvantitativní aspekt si uchovává svou oby-

čejnou podobou a v nejlepším případě může být vyjádřen jen prostřednictvím kvantitativně kvalitativních termínů: „přímo proporcionálně“, „nepřímo proporcionálně“, „čím více... tím více“ atp. Značně větší možnosti vznikají při formulování dílčích zákonů (druhého, třetího pořadí); práce k realizaci těchto možností však teprve začíná.

K předvídání a velení je však neobyčejně důležité vyjádřit zákon nejen kvalitativní, ale i v kvantitativní podobě. Nemožnost nebo omezená možnost okamžitého řešení tohoto úkolu nutí hledat cesty řešení a vyjasnit způsoby využití již známých závislostí k optimalizaci velení.

Způsoby využití zákonů války ve velení

Znalost objektivních zákonů umožňuje hlouběji pochopit, objasnit jev, tj. odhalit jeho charakter, podstatu, příčiny změn a rovněž více nebo méně přesně předvídat vývoj jevu, vyjasnit některé závěry již známých příčin. Objasnění a předvídání otevírají cestu k cílevědomému působení na jev, na jeho řízení. Charakter a praktický význam objasnění a předpovědi závisí na tom, jaké zákony, nakolik hluboce a přesně jsou poznány a vyjádřeny jazykem vědy.

Zákony odhalené vojenskou vědou mohou mít různý stupeň obecnosti, různou šíři činnosti. Čím obecnější je ale poznán zákon, tím hlouběji, ale méně detailně objasňuje jev, dává více dalekou v perspektivě, ale méně konkrétní předpověď průběhu jeho změn. Zákony vojenské vědy mohou ve větší nebo menší míře vyjadřovat kvantitativní aspekt závislosti; totéž můžeme říci o důslednosti a přesnosti objasnění a prognózy.

Z obecných zákonů války nejbezprostředněji reguluje řídicí činnost zákon závislosti a výsledku ozbrojeného zápasu na změně poměru bojové síly protistojících stran. Jeho obsah můžeme vyjádřit zásadou: efektivnost bojové činnosti každé z bojujících stran je proporcionální stupni převahy v bojové síle, dosažené v procesu přípravy a vedení bojové činnosti. Tento stupeň převahy může se pohybovat od jedné [rovnosti sil] do nekonečna [úplné zničení nepřítele, jeho kapitulace].

Tento zákon objasňuje vnitřní mechanismus vývoje vojenské činnosti, opakuje obecné příčiny vítězství a porážek, umožňuje v abstraktní podobě udělat prognózu: zvítězí ten, kdo zabezpečí změnu poměru sil ve svůj prospěch. Současně ale tento zákon neobjasňuje, z jakých prvků

je složen poměr sil, kdo a jakým způsobem a jak rychle zvítězí.

Jaké jsou možnosti použití obecného zákona v procesu velení? Jeho obecnost má tu přednost, že zahrnuje všechny druhy a měřítka ozbrojeného zápasu, a proto nutí o něm neustále přemýšlet a ve všech případech organizovat velení s přehlednutím k jeho požadavkům, které je nutné v první řadě vyjádřit a přesně určit. Hlavním předpokladem a způsobem praktické aplikace obecného zákona na úkoly velení je především formulování jeho obsahu, vyvození z něho vůdčích myšlenek, principů, pravidel, norem a jejich zakotvení v usměrňujících dokumentech, vojenských řádech, v metodách zpracování rozhodnutí.

Principy a pravidla spojují jak objektivní, tak i subjektivní moment; zahrnují znalost objektivních vztahů, vyjádřených zákonem a ideu, myšlenku o tom, jak je třeba jednat v souladu se zákonem, aby- chom dosáhli úspěchu. Z obsahu výše uvedeného zákona vyplývají požadavky (principy)

— nerovnoměrného rozdělení sil po frontě a do hloubky;

— hromadění sil a prostředků na hlavním směru;

— manévru silami, prostředky, palbou, dýhání letu raket ke změně poměru bojové síly ve svůj prospěch a jiné.

Tvůrčí zhodnocení těchto požadavků v konkrétní situaci je základem efektivního velení.

Některé nejobecnější principy vojenského umění byly začleněny mnohem dříve do vědeckého zkoumání objektivně působících zákonů. Tím se ovšem nepopírá objektivní podmíněnost principů. Ve všech případech vyjadřují požadavky zá-

konů, jejichž hlavní obsah může být „zachycen“ i na intuitivně empirické úrovni, i když nabývá plně přesného a promyšleného charakteru jen v procesu vědeckoteoretického odrazení skutečnosti.

Ale k vědeckému velení, ke zdůvodnění a optimalizaci připravených rozhodnutí je nedostatečné řídit se zákonem v jeho obecné podobě, je nedostatečné brát v úvahu vyplývající z něho obecné vývoje a principy. Je nezbytné hledat mezi blízkými stupně ulehčující přechod k podrobnému zhodnocení situace a zpracování rozhodnutí, blízkého optimálnímu. Způsobem takového druhu přechodu je pohyb od obecného k dílčímu, jehož hlavními momenty jsou

- členění obecného zákona na jeho jednotlivé prvky a vyjádření těch faktorů, které jsou v něm obsaženy jen v zobecněné podobě,

- nalezení dílčích zákonitostí, které odrážejí spojitosti jednotlivých prvků ozbrojeného zápasu.

Analýza např. ukazuje, že bojovou sílu protistojících stran charakterizují tyto hlavní parametry:

- množství osob, zbraní a techniky, bojových jednotek, které má k dispozici každá strana;

- kvalita osob (morální duch, vycvičenost, bojové zkušenosti aj.) a rovněž výzbroje a vojenské techniky (mohutnost, délka působení, mobilita atp.);

- síla organizace — zvláštní kvalitativně kvantitativní ukazatel, který charakterizuje organizační strukturu, systém velení „sjednocení“ útvarů a jednotek, účinnost bojové sestavy atd.

Již samo vyjádření těchto ukazatelů a jejich souhrnných prvků konkretizuje obecný zákon a otevírá možnost přímějšího jeho využití při řešení úkolů velení. Je ovšem třeba jít dále, k hledání závislosti mezi vytyčenými parametry a jejich prvky, tj. jít k dílčímu, specifickým zákonům druhého a třetího pořadí. Tento proces je charakteristickým rysem soudobého rozvoje vojenství. Jasně je obsažen ve speciálních vojenskoteoretických pracích sovětských autorů.

Dochází k pokusům zformovat specifické zákonitosti vedení soudobého střetného boje, útočné a obranné činnosti na taktickém, operačním a strategickém stupni s použitím různých systémů zbraní. Vojenská věda se snaží odhalit závislost mezi kvalitativními a kvantitativními ukazateli bojové síly, mezi účinností používaných zbraní a kvalitativně kvantitativními charakteristikami osob, mezi silou orga-

nizace, systémy a metodami velení a ostatními parametry. Vyjasňují se zákonitosti soudobého manévru, úderu a jiných prvků bojové činnosti. Tyto zákonitosti a z nich vyplývající zásady, zakotvené v řádech a předpisech, stávají se základem zhodnocení situace a správnosti rozhodnutí v konkrétních podmínkách vojenské činnosti.

Zvýšení praktické úlohy poznání zákonů války je takto sloučeno s pohybem od obecného k dílčímu, od ozbrojeného zápasu jako dvoustranného procesu k jednotlivým prvkům a činnostem, z nichž sestává tento proces.

Znalost obecných a dílčích závislostí usměrňuje činnost velitele. Dokud však tyto závislosti jsou vyjádřeny jen v kvalitativní podobě, v podobě slovních popisů, mohou velmi omezeně být využity ke zdůvodnění přijímaných rozhodnutí, k vědecké prognóze vývoje událostí. Velení v soudobých podmínkách čím dále tím více potřebuje kombinace a použití speciálních matematických metod.

Proto dalším krokem v poznání a využití zákonů války musí být jejich vyjádření v kvantitativní podobě, v podobě matematických rovnic, vzorců, grafů, matric atp. Uskutečnění tohoto požadavku vyjadřuje řadu speciálních opatření a činností. Před vojenskou vědou a ostatními vědami, které mají vojensky praktický význam, vyvstává především úkol nepřetržitého obnovování, shromažďování a systemizace empirických kvantitativních údajů o nejruznejších stránkách vojenství — o zbraních, technice, způsobech činnosti atd. Spolu s tím je nutná další teoretická analýza vojenských objektů a procesů, nalezení takových závislostí, které vyžadují a umožňují jejich matematické vyjádření. Konečně je nezbytný rozvoj matematického aparátu, který je schopen odrazit specifiku jevů války a vojenství.

Ke kvantitativnímu vyjádření zákonů a zákonitých jevů je nedostatečný jen pohyb od obecného k dílčímu. Na první místo tu vystupuje cesta od konkrétního k abstraktnímu, formalizace zkoumaných jevů, sestavení jejich logických schémat — modelů. V tomto směru se projevují elementární procesy, které se opakují v mnoha bojích a sraženích, např. zkoumání a zjišťování protivníka, rozdělení cílů, uskutečnění úderu, přesuny na válčišti atp. Tyto procesy se vzdalují od jiných procesů a podmínek, zjednodušují se a schematizují, aby bylo možné použít k jejich popisu prostředky matematiky. Proto se vybírají z dosavadních nebo se nově rozpracovávají matematické metody, s jejichž po-

mocí se popisují a analyzují zkoumané procesy. Souhrnně vyjevené zákonitosti budou zobrazeny ve svém matematickém vyjádření a mohou být využity ke kvalitativnímu zdůvodnění přijímaných rozhodnutí.

Hlavním nástrojem kvantitativního popisu a analýzy jevů války jsou matematické metody operačního výzkumu, k nimž patří některé dílčí součásti funkční analýzy, zejména Lancasterovy rovnice a rovněž teoreticko-pravděpodobnostní metody: teorie her, teorie bojové efektivity, teorie hledání, teorie hromadné obsluhy, matematické programování aj. Lancasterovy rovnice byly např. svérázným pokusem vyjádřit matematickým jazykem zákonitost změn poměru sil v palebném boji v závislosti na takových faktorech, jako jsou účinnost zbraní a množství živé síly, která se zúčastní sražení.

Z takticko-pravděpodobnostních metod upoutává největší pozornost teorie her — matematická disciplína, speciálně zpracovaná pro analýzu konfliktních situací, pro matematické vyjádření zákonitostí zpracování rozhodnutí v podmínkách protipůsobení důmyslného a prozřevého nepřítele. V některých poměrně jednoduchých situacích teorie her umožňuje vypracovat správnou linii jednání, nalézt bezztrátové řešení nebo přivést ztráty na minimum.

Podobné použití teorie her je metodologicky neprůkazné. Nemůže zaměnit celý komplex ekonomických, politických a ideologických úvah, které jsou nezbytné při zpracování odpovídajících vojenskopolitických rozhodnutí. Ovšem to nesmí vést k nihilistickému vztahu k teorii her. Teorie her ukazuje směr a způsob aplikace matematiky na jeden z nejsložitějších jevů skutečnosti. Rozvoj aparátu teorie her a překonání metodologických potíží umožní širěji používat této metody k optimalizaci bojových rozhodnutí.

To, co jsme řekli o teorii her, můžeme aplikovat i na ostatní metody operačního výzkumu. Každá z nich odráží určité zákonitosti ozbrojeného zápasu a vhodné řídicí činnosti, slouží jako zdůvodnění optimalizace přijímaných rozhodnutí. Všechny tyto metody se nacházejí ovšem ve stavu vzniku a rozvoje a ne vždy mohou být s plným účinkem využity pro optimalizaci rozhodnutí v bojových podmínkách. Vojenská věda stojí před potřebou zdokonalovat způsoby použití matematických metod ve spojitosti s ostatními součástmi vědeckého zdůvodnění přijímaných rozhodnutí.

Efektivní využití obecných a dílčích zákonů ozbrojeného zápasu k optimalizaci

bojových rozhodnutí vyžaduje určité návyky a znalosti nejen teoretických, ale i praktických zásad vypracovaných v průběhu dlouhotrvajícího rozvoje vojenského myšlení.

Začátkem procesu optimalizace je zobrazení bojové situace a variant vlastního rozhodnutí na mapách, na projekčních stěnách, v operačně taktických dokumentech. Zobrazení takového druhu a popisu jevů války umožňuje zkušenému veliteli (štábu), který se opírá o znalosti zákonů války, udělat kvalitativní a částečně i kvantitativní analýzu situace, přehledně vyjádřit prostorové a časové charakteristiky nastávající bojové činnosti, předvídat v obecných rysech vývoj událostí.

Srovnání výsledků analýzy dvou i více variant rozhodnutí umožňuje zvolit nejefektivnější z nich. V tom pomáhají velitel operace taktické propočty času, potřebných prostředků, možných ztrát a v souladu s tím očekávaných změn poměru sil. Přesto zdůvodnění rozhodnutí v tomto případě není úplné, všestranné. Hlavní úlohu hraje přitom osobní zkušenost a intuice velitele, který si umí v duchu představit možnou činnost protivníka.

Nezbytnost všestrannějšího zdůvodnění rozhodnutí s přihlédnutím k činnosti protivníka vyžaduje modelování nastávajícího boje, operace ve formě štábních cvičení a her. Hra skutečně vystupuje jako zvláštní model války, sražení, boje. Umožňuje ve zkrácené době, při nevelkých výdajích a bez reálných ztrát více nebo méně věrně rozehrát průběh bojové činnosti.

Ve hře přijaté rozhodnutí je podrobováno zkoumání z hlediska solidnosti. Dohodnutý protivník opírající se o znalost zákonů ozbrojeného zápasu, snaží se jich využít ke svým zájmům, aby zabránil protistojící straně splnit její úkoly. Nesprávné nebo nedostatečně účinné rozhodnutí v procesu hry prokáže své slabé prvky. To umožňuje rozhodnutí opravit, rozehrát novou variantu a takovým způsobem zvýšit efektivnost a zdůvodněnost přijatého rozhodnutí.

Hry, organizované podobným způsobem, nedávají však možnost vyzkoušet mnohokrát několik variant rozhodnutí, neboť by to vyžadovalo příliš velkou spotřebu času a prostředků. Jednorázové rozehrání (jedné nebo dvou variant rozhodnutí) neuvěřují v tom, že byl nakonec přijat nejlepší způsob činnosti. To je důvod, proč vojenské hry na jedné straně stále více doplňujeme teoretickou analýzou rozhodnutí s pomocí matematických metod operačního výzkumu, na druhé straně — postupně je automatizujeme; tím přerůstají v dyna-

mické modelování bojové činnosti na samočinných počítačích.

Ovšem i tato metoda není zdaleka dokonalá. Programování reálné bojové situace ve vší její složitosti je věc velmi obtížná. Další rozvoj samočinných počítačů, zdokonalování úkolů programování a automatizace tohoto procesu, formalizace a

logickomatematické vyjádření nejdůležitějších zákonitostí ozbrojeného zápasu, vytvoření programů řešení stále složitějších logických a matematických úkolů dávají naději, že modelování boje, operace na samočinném počítači stane se účinným prostředkem vypracování a optimalizace bojového rozhodnutí.

Vědecky zdůvodněné rozhodnutí je nezbytnou podmínkou efektivního velení v průběhu bojové činnosti. Ovšem vypracováním a optimalizací rozhodnutí nevyčerpává se využití vědy ve velení. Praktická a organizátorská řídicí činnost jak vojenskotechnického, tak i ideologicko-psychologického zaměření je požadavkem vědeckého zdůvodnění a může být užitečnější, bude-li se opírat o výsledky soudobé vědy.

Objektivní základ myšlenkové a praktické organizátorské řídicí činnosti tvoří zákony materiálního světa, především zákony války. Poznání těchto zákonů, objasnění konkrétních zvláštností jejich projevu, jejich vyjádření jak v kvalitativní, tak i kvantitativní formě, zdokonalování teoretických a praktických zásad, jejich využívání k optimalizaci velení — takové jsou požadavky soudobé etapy vojenskotechnické revoluce.

Upraveno ze sovětského tisku

O P R A V A

Redakce uveřejnila v 8. čísle našeho časopisu v rubrice ze socialistických armád článek na téma „Ideově teoretické základy sovětské vojenské doktríny.“ Převzala jej ze sovětské Vojenské mysli a neuvedla jméno autora generálmajora V. I. Zemskova.

Omlouváme se tímto jak autorovi, tak čtenářům.

Redakce Vojenské mysli